

طرح فیلم مستند :

یول

یک قسمت پنجاه دقیقه ای

طراح و نویسنده
سید ابراهیم جوادخانی

مقدمه

راهسازی به عنوان یکی از ارکان توسعه جوامع به اعتقاد بسیاری در تقابل با محیط زیست قرار دارد و باید در اجرای این نوع پروژه های اقتصادی و توسعه ای توجه بسیار زیادی بر اثرات محیط زیستی آنها داشت . اجرای طرح های عمرانی و اقتصادی لازمه پیشرفت کشورهای در حال توسعه است، تا بتوانند مقدمات زندگی مطلوب را برای شهروندان خود فراهم کنند و به پیشرفت های اجتماعی، اقتصادی، زیرساختی و توسعه ای دست یابند. هدفی که در روند نیل به آن معمولاً موضوع جدی و حیاتی محیط زیست فراموش می شود و آینده کشورها، حیات انسانی و گونه های گیاهی و جانوری به مخاطره می افتد.

برای کنترل این اوضاع قوانینی در سطوح ملی و بین المللی تصویب شده است ولی متأسفانه بیشتر اوقات در حد یک گواهی و مدرک باقی مانده و آن گونه که باید و شاید شکل اجرایی به خود نمی گیرند.

اجرای این نوع پروژه ها بدون ملاحظات زیست محیطی می تواند تبعات جبران ناپذیری را به همراه داشته باشد که نه تنها موجب رونق اقتصادی نمی شود بلکه آسیب زیست محیطی را در پی دارد که نتیجه آن ایجاد ضرر و زیان زیاد اقتصادی و غیر قابل جبران در جامعه است.

آسیبی که این پروژه ها به سلامت و بهداشت انسان وارد می کنند و هزینه هایی که تحت عنوان هزینه های اجتماعی به جامعه تحمیل می سازند، رقم بسیار بالایی را به خود اختصاص می دهد و سودآوری پروژه های اقتصادی را منتفی می کند.

به همین دلیل باید در انجام این طرح ها به مفهوم توسعه پایدار توجه کرد، به این معنا که با رعایت ملاحظات زیست محیطی در پروژه ها نیاز آیندگان از این منابع در نظر گرفته شود و طرح های اقتصادی با عنایت به مفهوم توسعه پایدار به گونه ای اجرا گردد که محیط زیست و منابع طبیعی برای آیندگان قابل استفاده باشد .

جاده سازی در کوه سبلان یا آن طور که اردبیلی ها می گویند «ساوالان» به یکی از دلنگرانی های فعالان حوزه محیط زیست و میراث فرهنگی تبدیل شده است. فعالان حوزه محیط زیست اردبیل نگران خرس ها ، شاهگوش ها و دیگر گونه های جانوری و گونه های مختلف گیاهی و فعالان میراث فرهنگی احتمال می دهند ساخت این جاده، رؤیای ساوالان را از مسیر ثبت در فهرست جهانی یونسکو خارج کند. این جاده قرار است مسافران اردبیل و سرعین را به مشکین شهر برساند . نه اینکه جاده ای وجود ندارد که این دو شهر را به هم وصل کند بلکه موافقان جاده می خواهند مسیر سه ساعته سرعین به مشکین شهر را به یک ساعت و نیم کاهش بدهند ! اما فعالان محیط زیست این سوال را مطرح می کنند که آیا از بین بردن بخشی از کوه سبلان، تهدید گونه های گیاهی و جانوری آن و جلوگیری از ثبت جهانی این اثر طبیعی به کوتاه شدن یک مسیر سه ساعته می ارزد؟

فعالان محیط زیست می گویند مسیر مورد نظر یک جاده شوسه بود که منطقه را تکه تکه نمی کرد اما این جاده در حال حاضر مصداق بارز تکه تکه شدن زیستگاه این گونه ها و تسریع در نابودی تنوع زیستی ارزشمند آن است . آن ها معتقدند ساخت این جاده آغاز تخریب سبلان و شروع ساخت و سازها برای توسعه تأسیسات گردشگری است و در ادامه می پرسند ؟ آیا تخریب کوهی چون سبلان و ایجاد فرسایش خاک و به دنبال آن افزایش سیلاب ، ارزش چند گردشگر را دارد؟

فعالان حوزه محیط زیست معتقدند این طرح ، ساخت جاده کمربندی ، با وجود آغاز عملیات ، پیوست زیست محیطی ندارد . و براساس قانون مصوب هیچ طرحی نباید بدون پیوست زیست محیطی انجام گیرد. و از دیگر سو نیز فعالان اجتماعی نگران تبعات منفی اجتماعی و فرهنگی مردمانی ، بخصوص عشایر شاهسون و روستاییان هستند که نسل در نسل در دامنه های این کوه زیبا به دامداری و کشاورزی مشغول بوده و با احداث این جاده از این شغل دست کشیده و به تبع آن به شغل هایی روی خواهند آورد که نه تنها به توسعه اقتصادی منجر نخواهد شد بلکه به زیان اقتصاد منطقه و تغییر در بافت اجتماعی و فرهنگی این مردمان خواهد شد . اما موافقان ساخت این جاده اعتقاد دارند جاده سبز کمربندی می تواند گردشگری اردبیل را از بن بست خارج کند.

موضوع :

طرح کمر بند طلایی سبلان عنوانی است که استانداری اردبیل برای این طرح انتخاب کرده است. بر مبنای اطلاعات اعلامی ، قرار است این طرح سرمایه‌گذاران را به منطقه بکشد و سرمایه‌گذاری در این منطقه صرفاً به طرح‌های مهم جاذب گردشگر محدود خواهد شد . حتی این نهاد اعلام کرده که به طرح‌هایی چون استحصال معدن که سبب تخریب طبیعت پیرامون کوه سبلان می‌شود، مجوز نخواهد داد تا منظر طبیعی و بکر منطقه حفظ شده و تنها طرح‌های گردشگری در این منطقه اجرا می‌شود .

ایده :

سبلان نماد آذربایجان است و در تاریخ به عنوان کوهی مقدس از آن یاد شده ، آمده است که قبر زرتشت را در خود جای داده است . همچنین از حضرت محمد (ص) روایت شده است که فرمودند : سبلان کوهی است که در آن چشمه‌ای از چشمه‌های بهشتی و قبری از قبور انبیا (ع) قرار دارد که این امر موجب شده بین مردمانی که در اطراف آن زندگی می‌کنند نگاه ویژه‌ای به آن داشته و در فرهنگ و فولکلور و ادبیات شفاهی آنان جایگاه ویژه‌ای داشته باشد . با شروع عملیات جاده کشی از سال ۱۳۹۸ موسوم به کمر بند طلایی با هدف توسعه گردشگری این موضوع سوژه داغ افکار عمومی شده است و بحث‌های فراوانی بین موافقان عمدتاً نهادهای دولتی و مخالفان فعالین محیط زیست ، فعالان میراث فرهنگی و فعالان فرهنگی و اجتماعی ایجاد کرده است . موافقان این طرح را در راستای توسعه گردشگری و به تبع آن توسعه اقتصادی منطقه به حساب می‌آورند . اما مخالفان آن را در تقابل با محیط زیست و میراث فرهنگی و طبیعی منطقه و اثرات آنرا در آینده به نفع توسعه اقتصادی نمی‌دانند

مباحث پژوهشی این مستند :

۱ . جاده و نقش آن در توسعه اقتصادی

۲. جاده و نقش آن در توسعه گردشگری

۳. جاده و نقش تخریبی آن از منظر زیست محیطی (کشته شدن حیوانات ، تکه تکه شدن زیستگاه ، آلودگی محیطی و هوا ، تاثیر بر کیفیت آب های زیرزمینی ، آلودگی صوتی ...

۴ . جاده و نقش تخریبی آن از منظر میراث فرهنگی و طبیعی

۵. جاده و نقش تخریبی آن از منظر اجتماعی و فرهنگی

۶. اهمیت اکوسیستم کوهستان

۷. اهمیت اکوسیستم کوه سبلان

۸. بررسی سه نمونه از اثرات جاده کشی منطقه از همه جوانب (جنگل فندقلو ، جاده حیران ، جاده اسالم به خلخال)

۸. بررسی طرح جاده کشی در سبلان موسوم به جاده کمر بند طلایی از تمامی جوانب

A. توسعه گردشگری

B. توسعه اقتصادی

D اثرات مخرب این طرح از منظر زیست محیطی ، میراث طبیعی و فرهنگی و اجتماعی و فرهنگی

ساختار

این مستند با استفاده از منابع علمی و کارشناسی و پژوهشی و بی طرفانه به موضوع جاده کشی در سبلان نگاه خواهد کرد . این مستند ابتدا با استفاده از تصاویر جاده و راه ها و نقش آن در توسعه خواهد پرداخت و از لزوم آن به عنوان زیرساخت توسعه حمل و نقل و به تبع آن از توسعه اقتصادی از تمامی جنبه ها به ویژه گردشگری صحبت خواهد کرد . در ادامه به بحث در مورد اثرات تخریبی جاده ها در صورت بی توجهی به قوانین زیست محیطی و همچنین اثرات مخرب آن در میراث فرهنگی ، طبیعی ، اجتماعی ، فرهنگی با اشاره به نمونه های مختلف در جهان اشاره خواهد کرد . در ادامه این مستند به نقش اکوسیستم کوهستان (کوه ها و برج آب ، کوهستان تامین کننده آب و خاک ، کوه ها و تولید انرژی ، کوه ها و پرورش دام ، کوه ها و جاذبه گردشگری) با استفاده از تصاویر شاهد می پردازد . سپس به معرفی کوه سبلان و اهمیت آن از منظر تاریخ زمین شناسی ، اسطوره ای ، فرهنگی ، اجتماعی ، اقتصادی و گردشگری اشاره کرده و سپس به اهمیت اکوسیستم آن در منطقه می پردازد و سپس وارد موضوع اصلی آن یعنی احداث جاده در کوه سبلان می شود . ابتدا در مورد این طرح و از ویژگیهای احداث این طرح از منظر گردشگری و توسعه اقتصادی شده و سپس قبل از ورود با طرح سؤالاتی تلاش خواهد کرد با به چالش کشیدن این طرح و بررسی آن از جوانب گوناگون بپردازد . در این میان برای روشن شدن بهتر به تناوب سه نمونه از جاده کشی های از جمله جاده حیران (ویلاسازیها ، ترافیک ، آلودگی های محیطی و صوتی ، تخریب خاک و ...) جاده کشی در جنگل فندقلو (کاهش رشد گل های بابونه و تخریب مراتع و درختان فندق تبدیل زمین های اطراف به کشاورزی و ...) و جاده کشی خلخال به اسالم با استفاده از

تصاویر شاهد به این امر اهتمام می ورزد . لازم به ذکر است سعی خواهد شد به نکات مثبت این جاده ها هم اشاراتی شود . در نهایت این مستند تلاش خواهد کرد جنبه های مختلف این طرح را با نگاه توسعه پایدار ارزیابی و قضاوت به عهده مخاطب گذاشته شود .

این مستند ترکیبی از تصاویر شاهد ، تصاویر آرشیوی ، مصاحبه با موافقان و مخالفان این طرح ، کارشناسان حوزه های محیط زیست ، میراث طبیعی و فرهنگی ، اجتماعی ، بوم شناسی مردم شناسی و نریشن خواهد بود .

سید ابراهیم جوادخانی

بهمن ۱۴۰۰